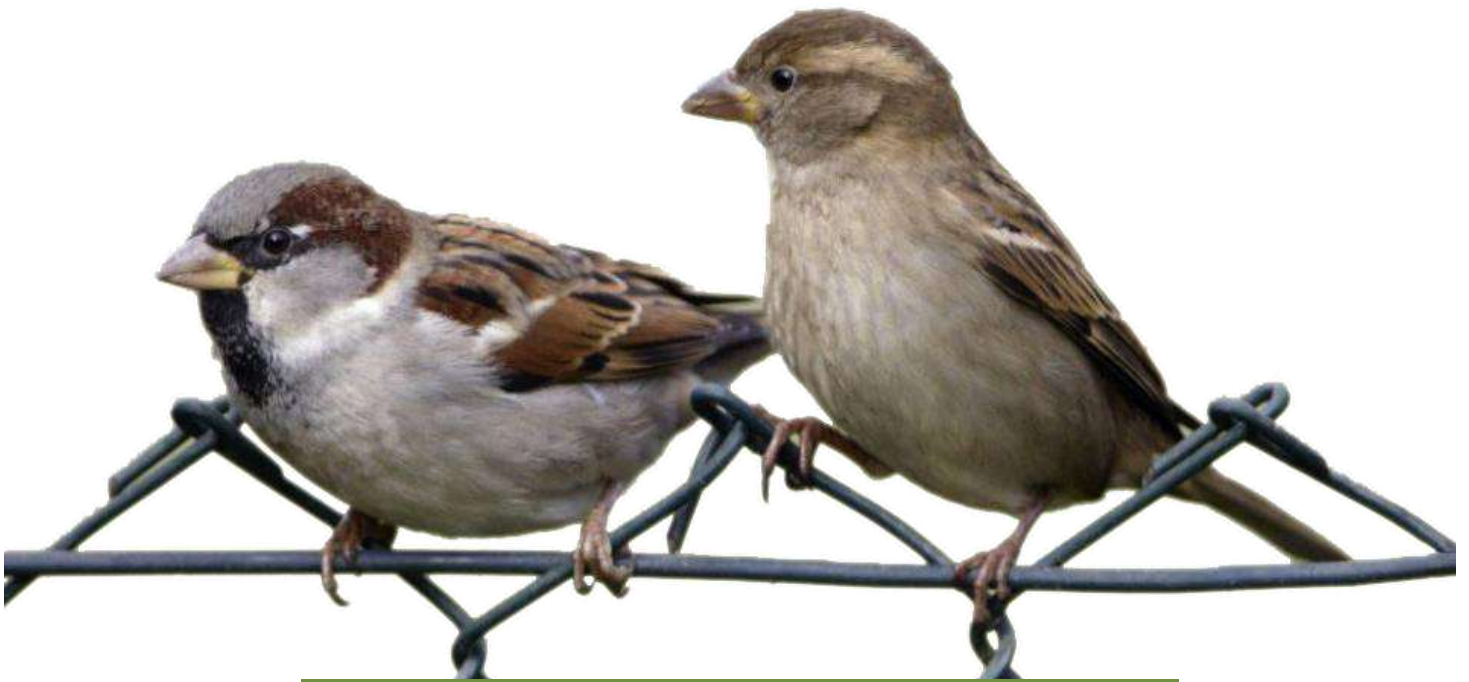

Het mussenboekje

Help de mus zijn plek in de stad te heroveren!

De mussenpopulatie loopt in alle Europese hoofdsteden zorgwekkend terug.
De oorzaak? In grote mate het verdwijnen van woonruimte en het beschikbare voedsel voor de mus en zijn jongen.

Mussen zijn echter uitermate waardevol: ze staan symbool voor de band tussen mens en natuur, de band tussen generaties, brengen kinderen aan het dromen en mensen aan het lachen. De mus is de boodschapper die ons vertelt of we al dan niet correct omgaan met de natuur: als de natuur het goed doet, doet de mus dat ook.
De mus is zonder twijfel een van de beste ambassadeurs van onze levenskwaliteit.

Eenvoudige oplossingen binnen handbereik!

Dit boekje werd opgesteld door de Mussenwerkgroep van Sint-Gillis.
Hier lees je hoe je de mus kunt helpen opnieuw zijn plaats te veroveren in onze tuinen en openbare ruimten.

INHOUD

In dit mussenboekje wil ik me uiteraard van mijn beste kant laten zien. Je leert hoe ik de vier seizoenen beleef. En net zoals jij vijf vingers aan een hand hebt, vind je hier, verspreid over vijf pagina's, tal van handige, makkelijke en slimme tips.

Dit mussenboekje is opgesteld door de Mussenwerkgroep van Sint-Gillis: André Teuwen, Claudine Van Remoortere, Delphine Morel de Westgaver, Dominique Teheux, Elisa Ruwet, Erik Etienne, Françoise Henin, Martine Romain, Nathalie Dombard, Pascale Herman, Veronique Daems.

Het werd uitgewerkt door Anne Ponslet.

Voor de foto's gaat onze dank naar Martine la Swift Lady, Virginie, Régis, Pascale en Erik, en voor het aandachtig nalezen (eerste editie) naar Franck Hidvegi, Mario Ninanne, Eric Walravens en Sacha d'Hoop.

Proeflezen van de Nederlandse versie : Jan Vleugels.

In dit boekje lees je het volgende:

- **Wie ben ik?**
- **Mijn leven als mus**
- **Vijf manieren om me een handje te helpen**
- **Meer weten**
- **Jouw waarnemingen**

WIE BEN IK?

Ik ben de huismus.

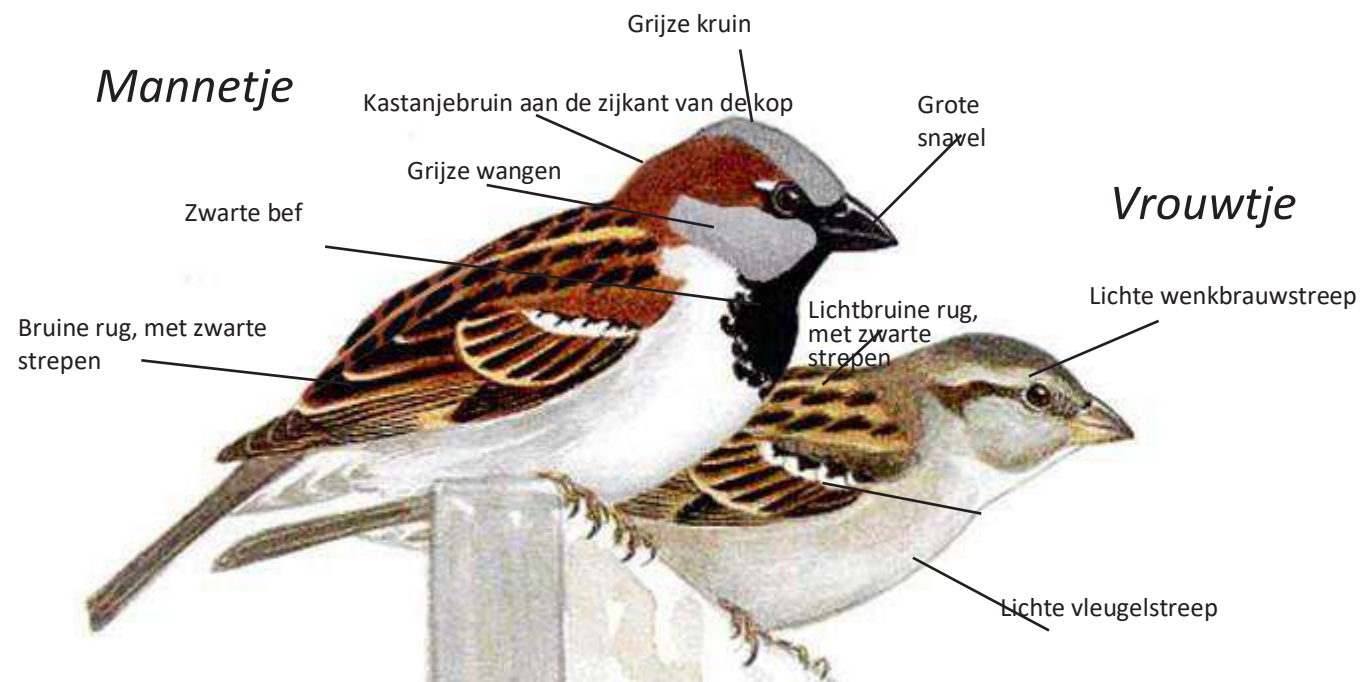
Wetenschappers noemen mij de "Passer domesticus".

Ik maak deel uit van de familie van de Passeridae.

Iedereen kent mij. Je vindt me zowel in de stad als op het platteland.

Oorspronkelijk kom ik uit het Midden-Oosten, maar stukje bij beetje heb ik alle landen van Europa en zelfs India en Rusland gekoloniseerd. Je vindt me ook in Amerika, Afrika en zelfs in Australië.

Ik ben bijna overal te vinden waar de mens gaat en staat.

Lichte keel en borst

Wist je dat een mus ...

- ongeveer 40 g weegt, evenveel als 3 noten?
- ongeveer 14 cm groot is, van het puntje van de snavel tot het uiteinde van de staart?
- minstens 4.000 veren heeft?
- een dikke of kegelvormige snavel heeft om zaadkorreltjes te malen?
- 80% van zijn tijd naar voedsel zoekt?
- als alles goed gaat tot tien jaar oud kan worden?

Wat je moet weten over mussen

- met hun grijze kruin lijken ze wel wat op een monnik
- ze hipt over de grond en vliegen in een rechte lijn
- ze kunnen continu en herhaaldelijk tsjilpen
- ze slapen in alle soorten holtes
- ze leven het hele jaar door op ongeveer dezelfde plek
- ze zoeken de nabijheid van mensen op

Enkele kenmerkende woorden voor de mus

- Zaadeter: voedt zich vooral met zaden
- Zwermdier: leeft in groep, in kleine koloniën
- Kostganger: schrikt er niet voor terug om de mens te benaderen en zelfs "mee aan tafel aan te schuiven"
- Opportunist: maakt van elke gelegenheid gebruik om zijn behoeften te bevredigen
- Nestblijver: wordt in het nest door de ouders gevoed tot hij kan vliegen
- Wereldburger: leeft over de hele wereld
- Sedentair: blijft zijn leven lang in de buurt van zijn geboorteplek en migreert niet

MIJN LEVEN ALS MUS ... MET JOU

Januari, februari, maart

Ook in de winter tijlpen we er lustig op los. We bakenen daarmee ons territorium af en vertellen over onze ontmoetingen met mannetjes en vrouwtjes. Je zou wel eens versteld kunnen staan van de drukte die er heerst in onze kolonie!

Mijn voeding

Ik zoek voornamelijk zaadjes die je aan het eind van het seizoen nog kunt vinden: zaadjes van bloemen en nog rechtopstaande grassen, zaadjes die op de grond zijn gevallen, zaadjes van bomen die nog aan coniferen, elzen of berken hangen. Ik moet elke dag water drinken, want van al die zaadjes krijg ik dorst. Opportunist die ik ben, vind je me geregeld rond voederbakjes en zelfs in kippenhokken waar ik graantjes scharrel. Ik heb ook van andere walletjes leren eten zoals broodkruimels en keukenrestjes ... maar dat is niet altijd zo goed voor mijn gezondheid.

Mijn woning

Zowel overdag als 's nachts wil ik me veilig voelen. Ik schuil in holtes en doe mijn voordeel met de grootte van de groep om me te beschermen tegen roofdieren, of dat nu bepaalde grotere vogels zijn die mijn eten willen stelen of de katten die steeds meer voorkomen in de beperkte ruimte van de stad. Geen wonder dat ik niets liever heb dan moeilijk toegankelijke verborgen hoekjes, maar soms kan ik wel schuilen in een boom, klimop of groenblijvende haag. Een afgedankt nest of nestkastje kan ook dienst doen. In de buurt heb ik graag water om me te wassen (ook in de winter), maar ook een plek waar ik een zalig stofbad kan nemen.

Mijn nakomelingen

Januari, februari: Al tijlpend wij, mannetjes, ons territorium af waar we willen nestelen. We zijn blij met allerhande holtes die groot genoeg zijn voor onze toekomstige kroost. Dat mag onder de pannendaken, in een muur of in een nestkastje.

Maart: Wij, vrouwtjes, zijn verknocht aan het alsmaar hevigere getijl van onze aanstaande partner en laten ons verleiden door de aantrekkelijkheid van de holtes die hij voorstelt. Ons baltsgedrag krijgt meer vorm en wordt door de groep aangemoedigd. Nu is het tijd om het nest in te richten ... Weldra worden de eerste paartjes gevormd.

April, mei, juni

Luister aandachtig naar ons lied waarin nu meer afwisseling zit: verleiding, verdediging van het nest, alarm. Let ook op ons haastig heen-en-weer gevlieg, vooral rond ons nest. Je kan ons wel 10 tot 25 keer per uur zien langskomen!

Mijn voeding

Het zijn onze kuikens die we nu moeten voeden. Als volwassen mannetje of vrouwtje moeten we zodra de kuikens uit het ei breken de hort op om insecten te vangen. Die vormen immers een onontbeerlijke bron van proteïnen voor onze kroost. En uiteraard moeten we zelf de nodige zaden eten.

Mijn woning

Onze kolonie heeft altijd nood aan een schuilplaats. Sommige schuilplaatsen zijn ook geschikt om te nestelen. We bouwen ons nest in de gekozen ruimte, in de vorm van een bolletje, met gedroogd gras en verschillende andere geweven materialen. In het midden brengen we zachte materialen aan om de eieren te beschermen: veren, stukjes wol ... Beide ouders zijn druk in de weer om al dat materiaal te zoeken! En bovendien moet het nest ook schoon worden gehouden.

Mijn nakomelingen

April: Bij de eerste leg tellen we 5 tot 6 eitjes: nu komt het er voor de ouders op aan al die eitjes uit te broeden. In het begin spendeer ik, het vrouwtje, de meeste tijd aan het broeden, maar later verdelen we dat gelijk tussen het mannetje en het vrouwtje. Na 11 tot 14 dagen komen de eieren uit.

Mei: Wij, de jongen van de eerste leg, verlaten het nest na 12 tot 16 dagen. In de 7 tot 10 dagen daarna blijft een van de ouders ons met insecten en zaadjes voeden, op de grond of hoog in de takken van de bomen.

Ik, het vrouwtje, kan dan aan de tweede leg beginnen, vijf dagen nadat de eerste kuikens zijn uitgevlogen.

Juni: Klaar voor een derde leg!

Wil je een handje helpen?

Voederbakje

Vul de voederbakjes aan. Ideaal in deze periode is een mengeling van zaden en meelwormen.

Waterbakje & zandbak

Zorg het hele jaar door voor water en zand! Om te drinken en voor baden in water en stof.

Schuilplaats / nestkastje

Laat in je tuin in de buurt van de nestjes wat droog stro, restjes stof of veren en takjes en twijgjes liggen als bouw materiaal voor het nest. Let op bij het renoveren van je woning: laat bestaande holtes vrij of plaats nestkastjes.

Aanplantingen

Zaai in je tuin bloembedden en grasgewassen. Plaats op je balkon bloemen en kruiden en specerijen in potten. Zorg voor voldoende klimplanten. Planten die insecten aantrekken zijn erg nuttig.

MIJN LEVEN ALS MUS ... MET JOU

Juli, augustus, september

In de zomer zijn we discreter en honkvaster: het is de ruitijd en dan vernieuwen we ons verenkleed. Om ons daarbij te helpen baden we veelvuldig in zand, stof, grind of droge aarde.

Onze jongen zie je dan weer in groep de wereld rondom hen ontdekken waarbij ze tal van gedragingen leren: leven in groep, andere soorten ontmoeten, omgaan met gevaar enz.

Mijn voeding

Wij, volwassenen, zoeken zaden en insecten om ons en de jongen van ons laatste nest te voeden.

Wij, jongen, dwalen rond in en buiten de kolonie op zoek naar interessante voedselplekjes. Onze tochten brengen ons naar andere buurten van de wijk en soms zelfs naar andere wijken.

Mijn woning

's Avonds voor zonsondergang komen onze verschillende groepen samen in de klimop, de wilde wingerd of de bomen die we omtoveren tot slaapzalen waar het er zeer levendig aan toe gaat! Sommige volwassenen, vooral vrouwtjes, slapen 's nachts in het nest wanneer er nog eieren of jongen zijn.

Mijn nakomelingen

Voor mij, het vrouwtje, kan er vanaf midden juli uitzonderlijk nog een vierde leg volgen.

Wil je een handje helpen?

Voederbakje

Vul de voederbakjes aan.

De jongen hebben altijd nood aan insecten en zaadjes.

Waterbakje & zandbak

Ververs het water waarin de mussen kunnen baden of waaruit ze kunnen drinken. Het kan immers goed warm worden!

Een zandbakje doet het uitstekend tijdens de rui.

Schuilplaats / nestkastje

Zorg nog steeds voor voldoende bouw materiaal: droog stro, stukjes stof, veren enz.

Aanplantingen

Laat de planten doorschieten. Dit is het moment bij uitstek om je tuin te onderhouden en te snoeien. Gebruik geen pesticiden (de mussen bekommeren zich wel om de bladluizen).

Vind je een uit het nest gevallen kuiken?

Plaats het, waar mogelijk, terug in het nest. Mama en papa mus nemen het dan weer over.

Lukt dat niet, neem dan contact op met het dichtstbijzijnde opvangcentrum: 03 296 26 80 of <https://www.vogelbescherming.be/>

Volg de aanbevelingen die je op de website vindt.

Oktober, november, december

Je kunt nu zien dat onze mussenkolonie zich echt thuis voelt in de wijk. We hebben meerdere voeder-, schuil- en slaappleatsen en plekjes om te baden en onze veren schoon te maken.

Mijn voeding

We voeden ons met zaadjes die we op de grond, in bomen en in hagen vinden. Her en der pikken we nog een insectje mee. We maken dankbaar gebruik van de voederbakjes die voor ons klaar staan, vooral wanneer er een rijke variatie zaadjes is te vinden die dagelijks wordt aangevuld.

Mijn woning

Om ons tegen de barre weersomstandigheden te beschermen en te slapen zoeken we allerhande schuilplaatsen op. Holtes, nestkastjes, oude nesten, groenblijvende hagen en een dichte klimop komen daarvoor in aanmerking.

Mijn nakomelingen

Wij, jonge mannetjes, onthouden waar potentieel vrije plaatsen zijn te vinden om een nest te bouwen en het volgend paarseizoen onze jongen groot te brengen. Nieuwe nestkastjes binnen of in de buurt van ons territorium zijn dan ook van harte welkom. Sommige van ons durven ook wel uit te zwerven om het elders te wagen.

Wij, oudere mannetjes, beschermen onze holtes waar we eerder een nest bouwden.

Wil je een handje helpen?

Voederbakje

Vul de voederbakjes aan, maar dit keer alleen met zaadjes.

Waterbakje & zandbak

Breek het ijs zodat het water vrijkomt. Zorg er ook voor dat het zandbakje is gevuld.

Schuilplaats / nestkastje

Ze vormen ook een schuilplaats wanneer het weer tegenzit en worden al opgemerkt door de jonge mannetjes als mogelijke nestplaats voor het volgende paarseizoen.

Aanplantingen

Eind november schiet alle hout wortel. Dit is het moment om hagen, kleine bomen en struiken te planten.

Vind je ergens een gewond vogeltje?

Om het alle kansen te geven om te genezen en opnieuw in het wild te worden uitgezet, breng je het zo snel mogelijk naar het dichtstbijzijnde vogelopvangcentrum: 03 296 26 80 of <https://www.vogelbescherming.be/>

Volg de aanbevelingen die je op de website vindt.

Het is een feit: de mussenpopulatie is in 30 jaar met 95% teruggevallen. Vroeger tjlpten ze op onze terrassen, in onze straten, in onze tuinen, op onze pleinen. Nu zijn ze de grote afwezigen in onze steden. Hoe komt dat?

De holtes verdwijnen - Mussen wonen en nestelen graag in de holtes in onze gevels of kroonlijsten en onder onze daken. Helaas worden die bij isolatiewerkzaamheden of renovaties maar al te vaak dichtgemaakt ... zo sluiten we onze huizen steeds hermetischer af voor wilde dieren.

Verlies aan biodiversiteit - Asfalt en beton vervangen voor diverse menselijke activiteiten steeds meer groen, waardoor het leefmilieu en de voedselbronnen voor de mus - hagen, heesters, wilde tuinen, stedelijke braaklanden, grote bomen, wilde planten - verdwijnen. De verharding zorgt voor hitte-eilanden, water zakt niet meer weg in de grond, zaadjes kunnen niet kiemen, insecten kunnen niet meer nestelen of in de grond overwinteren ... het hele ecosysteem raakt overhoop.

Pesticiden & dergelijke - Het gebruik van giftige middelen om zogeheten onkruid en zogeheten ongedierte mee te bestrijden vergiftigt en vermoordt uiteindelijk onze vogels.

Luchtvervuiling - In stedelijke gebieden zorgen verwarming en uitlaatgassen voor luchtvervuiling. De verspreiding van giftige deeltjes in de lucht besmetten de insecten die voor jonge vogels onontbeerlijk zijn.

Speelt de mus tegenwoordig dezelfde rol van waarschuwer die de kanarie vroeger had in de kolenmijnen, waar zijn tekenen van onrust wezen op de aanwezigheid van giftige gassen? Je kan de huismus zien als een paraplu-soort, dat wil zeggen een soort waarvan de habitat moet worden behouden om andere soorten overeind te houden. *Bescherm de mus en je beschermt het volledige stedelijke ecosysteem ... waar ook wij deel van uitmaken.*

VIJF MANIEREN OM DE MUS EEN HANDJE TE HELPEN

③ Plaats nestkastjes

Mussen leven in koloniën: je moet dus verschillende woningen bij elkaar zetten. Plaats ze hoog genoeg, uit de buurt van katten en in de juiste richting

② Planten

- Bomen, struiken, hagen, klimplanten, grassen ... vormen
- het leefmilieu van mussen (om te rusten, te schuilen, samen te leven) en
- zijn natuurlijke voedselbronnen (granen, zaden, insecten)

① Plaats voederbakjes

Graan is het hele jaar door welkom. Tijdens het broedseizoen kan je daar ook meelwormen aan toevoegen.

④ Pas de gebouwen aan

Het doel is om holtes voor de mussen te behouden en/of te maken. Daarvoor heb je bij verbouwingen, renovaties of nieuwbouw heel wat mogelijkheden: steigergaten, ingebouwde nestkastjes ...

⑤ Plaats een kippenhok

Mussen vinden hier middelen (zaden, water, grond, veren ...) en gezelschap.

Wil je meer informatie? De Mussenwerkgroep van Sint-Gillis staat altijd klaar om je vragen te beantwoorden. Aarzel niet ons te contacteren voor je eraan begint!

PLAATS VOEDERBAKJES

Een mazzeltje voor de mus: lekkere zaadjes vinden in de stad is geen sinecure. In een voederbakje gaat dat een stuk vlotter. Dat blijft echter een noodoplossing, eten uit de natuur is natuurlijk beter.

Nuttige tips

Moet je het hele jaar door voeren? Ja, in het hartje van de stad en zonder groen om je heen wel. Maar als je ergens woont waar er veel en het juiste groen is (zaden en insecten), voer je alleen als wat extra voer welkom is: bij slecht weer en in het broedseizoen.

- Plaats de voederbakjes zo dat er geen katten bij kunnen.
- Maak de voederbakjes regelmatig schoon.
- Plaats elke dag net die hoeveelheid zaadjes die op 24 uur wordt gegeten; zo vermijd je schimmelvorming. Schimmels zijn immers giftig voor de vogeltjes.
- Geef in elk seizoen water, alleen water: zonder kunnen mussen niet!

Welk voederbakje en waar?

Om te vermijden dat ook duiven, eksters, kraaien en parkieten zich te goed doen aan al dat lekkers, kies je best voor dit soort voederbakje: de op te hangen silo is omspannen met een raster waar enkel kleine vogels door kunnen.

Je kunt het voederbakje in de tuin plaatsen, maar net zo goed op een terras: hang het aan een tak, aan de muur, aan een balkon ...

Ga tijdens het broedseizoen voor een mengeling van 1/3 meelwormen en 2/3 zaden.

Welke zaden?

Kies een mengsel voor kippen, verrijkt met zonnebloempitten, met of zonder schil, mussen zijn daar dol op.

Als ook de jongen moeten worden gevoed (van april tot september), zoeken de mussen insecten om hun kuikens groot te brengen: meng dan gedroogde of levende meelwormen door je zaden.

GEEN VET VOOR DE VOGELS!

De mussen produceren hun eigen vet uit hun voeding. Vetbollen zijn aantrekkelijk als snoepjes voor de jongen, maar zijn niet voedzaam. Als je de mussen vetbollen geeft, blijven ze weg van het gevarieerde voedsel dat ze in de natuur kunnen vinden.

Bovendien zijn vetten, dierlijke of plantaardige, slecht voor hun gezondheid: ze worden giftig als ze in de lucht worden afgebroken en veroorzaken cardiovasculaire problemen, vooral bij het mannetje.

Ook de netjes rond vetbollen leveren problemen op: de pootjes kunnen erin verstrikt raken, wat kan leiden tot blessures en zelfs tot de dood.

Waar laat je het water?

Heb je een tuin en ruimte zat? Leg dan een vijvertje aan.

Heb je minder ruimte of slechts een terras? Plaats dan een schoteltje en waak erover dat het steeds goed is gevuld.

Huismussen zijn dol op water en ook andere vogels, zoals deze ringmus, weten het maar al te zeer te waarderen.

Waar haal je voederbakjes en zaadjes?

Voederbakjes vind je in alle winkels waar ze diervoeding verkopen. Je kunt ze ook online bestellen.

In diezelfde winkels vind je ook zaadjes in bulk of in zakken, met of zonder meelwormen, voor buitenvogels of tuinvogels. In sommige winkels kun je ook bioproducten krijgen.

Mijn mussendieet: zaadjes het hele jaar door, insecten in het voorjaar.

Kijk bij het aanplanten naar twee langetermijndoelstellingen:

- reconstrueer een leefmilieu voor mussen waar ze in goede omstandigheden in groep kunnen leven, kunnen uitrusten, slapen en kunnen schuilen bij slecht weer of voor roofdieren.
- lever de nodige voedingsbronnen om de mussen in leven te houden: zaden, vruchten, bessen en insecten.

Nuttige tips

Gun jezelf ook wat! Zorg voor bloemen op je terras. Laat in een stukje van je tuin de natuur zijn ding doen. Breng wat plantjes aan rond de voet van een boom, al is dat in de straat - overall waar het maar kan ... en mag! De bedoeling is om de biodiversiteit maximaal te bevorderen, want dat komt ook de mus ten goede.

- Geef de voorkeur aan planten, heesters en bomen van bij ons want:
 - die produceren zaadjes en/of dragen besjes of vruchten die voedzaam zijn voor de mussen
 - die trekken inheemse insecten aan die tijdens het broedseizoen onontbeerlijk zijn voor het voeden van de jongen in het nest.
- Bescherm of plant groenblijvende of semi-groenblijvende hagen en struiken. Die bieden uitstekende bescherming tegen roofdieren en tegen de kou of hitte.
- Gun ook wilde planten of zogenaamd onkruid een plekje (in Brussel alleen al vind je meer dan 700 soorten).
- Laat je klimop, wilde wingerd, grote bomen, levende hagen en braamstruiken zeker staan.
- Laat de bloemen doorschieten. De zaadjes vormen een uitstekende voedingsbron voor de mussen. Uit de zaadjes die op de grond vallen, groeien dan weer nieuwe.
- Ban pesticiden die de bodem en het grondwater vergiftigen, waardoor de insecten waar de jongen zich mee voeden verdwijnen.

Waar vind je plantjes en zaaigoed?

Plantjes en zaaigoed: in biologische boomkwekerijen, bij producenten van

hoogwaardige biologische zaadjes en in tuincentra met wilde planten.

Welke planten?

Denk na over wat je wilt uitgeven, wat je mooi vindt en hoeveel ruimte je hebt. Mogelijkheden te over: hierna enkele lijstjes met musvriendelijke planten.

1. In de eigen tuin of in een groene ruimte met vrije toegang

In ons voorbeeld krijgt de rechterkant het meeste zon, die ligt immers op het zuiden.

Dicht gebladerte:

Boompjes

- Eenstijlige meidoorn (1)
- Waterwilg (2)
- Lijsterbes (3)

Struiken

- Sporkehout (4)
- Wilde kardinaalsmuts (5)
- Gewone vlier (6)

Kleine struiken

- Rode kornoelje (7)
- Wollige sneeuwbal (8)

Coniferen:

- Jeneverbes (9)
- Grove den (10)

Bloeiende planten:

- Bosanemoon
- Korenbloem
- Knoopkruid
- Klaproos
- Margriet
- Duizendblad
- Hertshooi
- Blaassilene
- Zonnebloem
- Wilde kaardenbol
- Akkerdistel

Grassenfamilie:

- Wilde haver
- Tarwe
- Boekweit
- Rogge

Hagen en kleine struiken:

- Wilde liguster (15)
- Sleedoorn (11)
- Vrouwelijke hulst
- Veldesdoorn (12)
- Beuk
- Haagbeuk
- Klimplanten
- Wilde kamperfoelie (13)
- Grootbladige klimop (14)
- Bosrank (16)

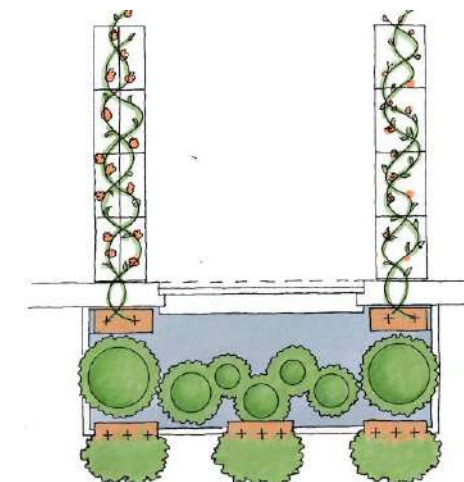
Als er in je tuin nog andere groenblijvende bomen en struiken staan, vinden de mussen hierin beslist een goede schuilplaats om samen te troepen. Waag je ook eens aan de echte mussentoppers: braamstruiken en brandnetels!

2. Op een terras, een vensterbank of enige andere plek waar geen volle grond is

We geven je een voorbeeld van een zonneterras en een terras in de halfschaduw.

Potplanten:

- Struiken op stam & heesters
- Struikkers
- Vrouwelijke hulst
- Kruiden
- Dragon
- Rozemarijn
- Salie
- Marjolein
- Klimplanten
- Klimop
- Bosrank
- Wilde kamperfoelie

Bloemen in pot:

- Vaste of eenjarige planten
- Herfstaster (bloeit in september)
- Kerriplant
- Vergeet-mij-nietje
- Tuingeranum
- Tijm
- Valeriaan
- Voorjaarsbollen
- Boshyacint
- Wilde narcis
- Vroege sterhyacint
- Bostulp

Een metalen boog (plantengeleiders in boogvorm), latwerk/schuttingen of iets anders wat als stokje kan dienen waar de mussen op kunnen zitten, zijn hier heel welkom!

PLAATS NESTKASTJES

Mijn mussenhuisje: schuilplaats en nestje in een holte of een nestkastje waar we met z'n allen veilig zijn.

Nuttige tips

- Periode:** je kan het hele jaar door een nestkastje plaatsen. Afhankelijk van het seizoen waarin je het plaatst, doet het dienst als nestplaats of als schuilplaats bij barre weersomstandigheden.
- Gezelligheid:** mussen leven en nestelen in groep. In een nestkastje moet er dan ook plaats zijn voor meerdere families, waarbij iedereen een eigen kamertje heeft. Kies voor een mussenhotel (met drie kamers) of plaats verschillende nestkastjes bij elkaar.
- Plaats:** plaats het nestkastje in een vrije ruimte, ergens waar katten niet bij kunnen, op minimaal 3 meter hoogte met een vrije aanvliegroute voor de mus. Als je het nestkastje heel hoog wilt plaatsen (op meer dan twintig meter), ga je beter voor een nestkastje voor gierzwaluwen: die zijn ook uitermate geschikt voor de mus.
- Richting:** ideaal op het oosten, zuidoosten of noordoosten. Als het nestkastje voldoende bescherming krijgt van de omgeving, kan je van die regel afwijken.
- Materiaal:** gebruik vochtbestendig, niet geschaafd natuurfhout van 1,8 cm dik: lorken, dennen, eiken. Behandel het hout niet met toxische of insectenwerende middelen. Zorg voor een invliegopening met een diameter van 35 mm.
- Reinigen:** moet je het nestkastje schoonmaken? Als je eenvoudig bij het nestkastje kan, kan je het aan het einde van de winter leegmaken en schoonmaken. Denk eraan het weer terug te hangen voor de mus zijn nestje begint te bouwen.

Welk model nestkastje?

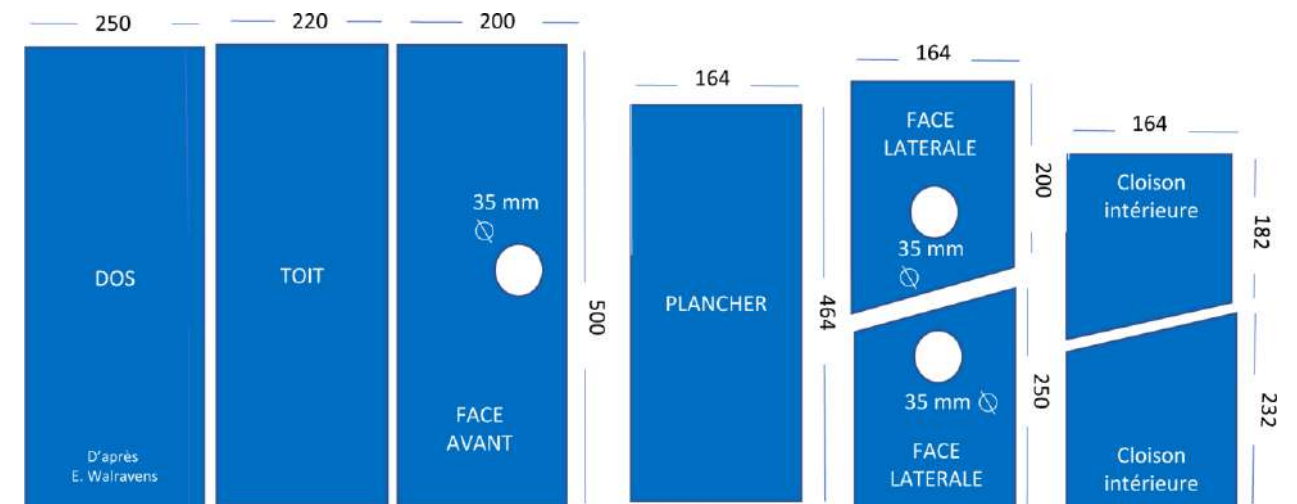
Een mussenhotel biedt plaats aan 3 mussenfamilies die elk over een eigen toegang beschikken. Het individuele nestkastje is wat eenvoudiger. Heb je twee rechterhanden, dan kan je zelf met deze plannen aan de slag.

Er bestaan ook betonnen nestkastjes voor mussen die je in een muur kunt inbouwen. Denk daar eens over na als je gaat bouwen of verbouwen (zie STEEK EEN HANDJE TOE 4).

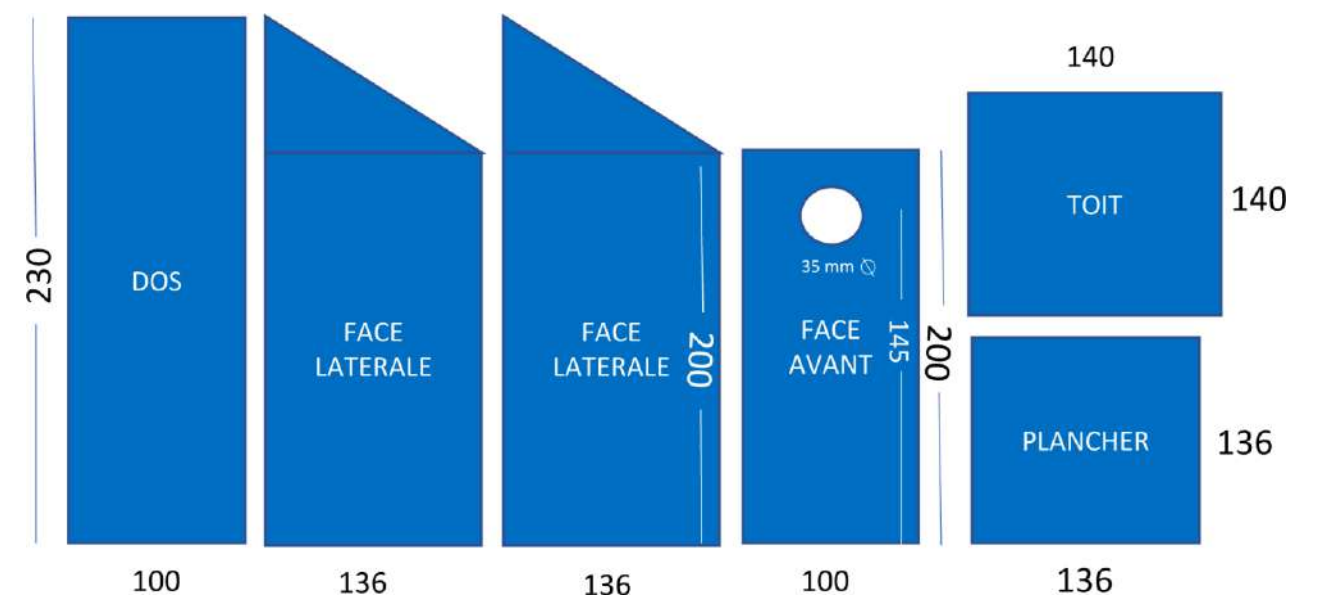
Waar vind je een nestkastje voor mussen?

In de speciaalzaak vind je kant-en-klare modellen. Je kunt ze ook online bestellen. Als je zelf aan de slag gaat, zorg er dan voor dat je het juiste hout gebruikt. Je vindt beslist wat je nodig hebt in een doe-het-zelfzaak of bouwmarkt.

Mussenhotel

Individueel nestkastje

Mijn mussentoekomst:

Waar zijn toch al die holtes in muren en daken gebleven?

Verbouwen, isoleren, nieuwbouw ... waar ik ook kom, overal worden de gaten dichtgemaakt.

Houd bij het plannen en uitvoeren van de werken rekening met onze nest- en schuilplaatsen.

Wij maken je dan verder blij met ons gehuppel en getjilp.

Nuttige tips

We spreken hier over langetermijnoplossingen, in tegenstelling tot de nestkastjes die eigenlijk maar noodoplossingen vormen.

Dacht je aan nieuwbouw? Ga je verbouwen om te isoleren, je woning wind- en waterdicht te maken of om een en ander te versterken? Volg dan onze adviezen zodat ook de mussen verder kunnen genieten van hun nest- en schuilplaatsen.

Inrichten

- g. Bewaar eventuele steigergaten (gaten die vroeger werden gebruikt om steigers in te bevestigen). Je kan de holte zo inrichten dat alleen mussen en geen duiven er kunnen nestelen.
Als ook het luikje voor die gaten nog aanwezig is, zet dat dan wat open zodat de mussen erachter kunnen glippen.
- h. Breng een of meer openingen aan in de kroonlijst.

Verbouwen of bouwen

Het doel is altijd om holtes waar mussen in kunnen schuilen of nestelen te bewaren of te creëren. Enkele voorbeelden:

- i. Plaats planken of gevelpannen waarlangs mussen nog steeds toegang hebben tot je dak.
- j. Plaats inbouwstenen voor mussen in je gevel.
- k. Plaats nestkastjes in de kroonlijst.

Kan je er niet onderuit en moet die oude muur echt worden gerenoveerd? Plaats dan nestkastjes.

Welke inrichting kiezen?

Afhankelijk van je plannen en noden is de keuze vrij ruim: van het vrijwaren van de bestaande holtes tot het creëren van nieuwe ruimtes die voor mussen aantrekkelijk zijn.

Bij bouwdeskundigen met een warm hart voor de natuur kun je altijd terecht voor persoonlijk advies.

Waar vind je de materialen?

Informatie over nestkastjes vind je onder STEEK EEN HANDJE TOE 3.

Op <https://winkel.natuurpunt.be/nestkasten-en-vogelhuisjes.html> en <https://gidsduurzamegebouwen.brussels/nestkasten-vogels> vind je heel wat voorbeelden van al dan niet ingebouwde nestkastjes en -mogelijkheden.

PLAATS EEN KIPPENHOK

Met mijn kippenvriendjes is het altijd lekker genieten van de graantjes, zaadjes, het water, het zand en hun dons voor mijn nest.

Nuttige tips

- i. Een klein stukje tuin volstaat: 4 tot 8 m², inclusief habitat en omheining.
- ii. Houd minimaal twee kippen - ze zitten niet graag alleen - maar geen haan. Die is in een stadsomgeving immers verboden. Kippen leggen ook zonder haan eieren. Maar dat wist je wellicht!
- iii. Het kippenhok moet van de grond staan om vocht te vermijden. Plaats het hok ook in de schaduw, uit de wind en bij voorkeur gericht op het oosten (waar de zon opkomt). Je moet een ruimte met zitstok voorzien waar de kippen kunnen rusten en slapen en een leghokje waar ze hun eieren kwijt kunnen. Als je tuin aan de weg ligt, kun je het hok maar beter veilig afschermen want de vos en de marter liggen op de loer ... ook in de stad!
- iv. Zorg voor een kleine, afgerasterde ruimte rondom het kippenhok waar de kippen kunnen scharrelen en de mussen een stofbad kunnen nemen.
- v. Geef je kippen minimaal twee tot drie uur per dag de vrije loop in je tuin waar ze kunnen jagen op slakken, luizen en ander ongedierte die in je perkjes rondwaren. Zorg er echter voor dat ze niet aan de moestuin kunnen want ook je sla vinden ze beslist lekker!

- Geef ze een dagelijkse portie graan. Ze recyclen met plezier je keukenafval en heel wat andere plantaardige en dierlijke restjes. Ook de schaal van hun eieren kan je na het gebruik fijn pletten en aan je kippen geven. Zo leggen ze continu stevige eieren. Ze schenken je van de lente tot het einde van de herfst verse eieren. Vergeet ook de drinkbak niet zodat de kippen steeds vers water hebben.
- vi. Geef je kippen een naam. Je zult zien, ze herkennen die al snel ... puur genieten! Het zijn immers gezellige huisdieren die leven brengen in je tuin. Ook kinderen zijn er dol op.

Welk kippenhok en welke kippen?

Je kunt in dierenzaken kant-en-klare kippenhokken in alle maten en gewichten kopen, maar je kunt ook zelf aan de slag gaan met een oude kast en zo je eigen hok bouwen.

Wat de kippen betreft, is de keuze ruim. Enkele tips: de Gele van Haspengouw, de Harco, de New Hampshire (dwergkippen) en de Leghorn, de legkip bij uitstek!

Waar haal je de kippen en het kippenhok vandaan?

- vii. Bij de gecertificeerde kippenboer.
- viii. Op speciale dierenmarkten zoals:
 1. De donderdagmarkt in Halle.
 2. De (jaar)markt in Ukkel aan het Sint-Jobplein.
- ix. Bij particulieren die je kunt vertrouwen of die je werden aanbevolen.

En wat het kippenhok betreft, daarover vind je op het internet alles wat je maar nodig hebt: van het eenvoudigste bouwplan tot het meest excentrieke model over de kant-en-klare oplossingen.

Bibliografie

Franstalig

Oliosio, G. en M., 2006. Les moineaux : description, répartition, habitat, mœurs, observation. Uitgave Delachaux et Niestlé

Weiserbs, A. en Jacob, J.P., 2007. Analyse des résultats 1992–2005 de la surveillance des oiseaux nicheurs «communs» dans la Région de Bruxelles–Capitale. *Aves*, 44(2), p. 65-78.

Weiserbs, A., 2012. Vingt ans de suivi de l'avifaune commune à Bruxelles. Aves, 9, p.13-21.

Nederlandstalig

Müller, P., 2006. Mus, natuur en cultuur van de huismus. Uitgave Tirion Natuur

Engelstalig

De Laet, J. en Summers-Smith, J.D., 2007. The status of the urban house sparrow *Passer domesticus* in north-western Europe: a review. *Journal of Ornithology*, 148(2), p. 275-278. Shaw (te raadplegen via Google Scholar)

Summers-Smith, J.D., 2003. The decline of the House Sparrow: a review. *British Birds*, 96(9), p. 439-446. (te raadplegen via Google Scholar)

Thornhill, J., 2018. The Triumphant Tale of the House Sparrow. Uitgave Goodreads Books

Webografie

<https://www.natagora.be>, waar je in het bijzonder de Franstalige "Guide du jardin naturel" kunt vinden.

Natagora wil de natuur beschermen, vooral in Wallonië en in Brussel. Met als grote doelstelling: het verlies aan biodiversiteit een halt toeroepen en de natuur weer gezond maken, in evenwicht met menselijke activiteiten.

<https://www.natuurpunt.be/>

<https://www.vogelbescherming.be/>

Het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV) opende in 1922 zijn deuren voor het onderzoek en de bescherming van wilde dieren.

<https://www.aves.be>

Aves is een van de twee verenigingen achter Natagora en is het ornithologische centrum. Haar doel is om de gevleugelde fauna te bestuderen en te beschermen. Bij Aves verzamelen ze vogelwaarnemingen en analyseren ze die voor presentaties en publicaties.

Leg vast wat je de mus ziet doen: het nestkastje bezoeken, tijlpen, baltsgedrag, de jongen voeden ...

[illegible]

Sluit je aan bij ons project!

De Mussenwerkgroep van Sint-Gillis brengt buurtbewoners, de wijkvereniging "Morichar-en-Transition", de vzw "Espaces et Coopération" en het MaisonEcoHuis van de gemeente Sint-Gillis rond de tafel.

Bedoeling daarbij is om al wie wil meewerken aan het versterken van de bestaande mussenkoloniën een helpende hand te bieden.

Neem contact met ons op:

MaisonEcoHuis, Fortstraat 33, Sint-Gillis, 02 533 95 90, moineaux1060@gmail.com

De Mussenwerkgroep - editie 2/2019 – Traductie NL 2025

Deponering auteurschap bij SABAM: 20.04.2018. Design GRAFIES - 02